

sága. Kaufmann Dávid barátjának örökét annak lelkesedésével és ékesszólásával látta el. Szeme csillogása elárulta tanítása alatt a lelke mélységében szunnyadozó gondolatait. Csak úgy ömlött a szó ajkairól, minden mondata mögött ott volt sokoldalú egyénisége. Fáradtságot nem ismert. Rég elmúlt már az óra és Goldziher még mindig vezette feszült figyelemmel figyelő hallgatóit a vallásbölcselemek csodás gondolatvilágának utjain. Ő, a világhírű filológus, tárgyalás alatt levő szövegének minden gondolatát is minden oldalról megvilágítja. Ugy csillog kezében, mint a gyémántcsiszoló kezében a fénysugarakat lövelő gyémánt. Míg egészsége megengedi, örömei vesz részt a többi teológiai disciplina vizsgáin, azokhoz fűz tanító megjegyzéseket. Az utolsó két évben fellépő betegségek kinjait szemináriumi óráin hihetetlen energiával leküzdte és mindent elfelejtve, boldogan tanít. A tradíció tiszteletét akarja hallgatóinak lelkébe vésni. Amilyen romantikus rajongással csüng az ősi hit szent hagyományain, amilyen áhítattal végzi hosszú éveken át a Neila előimádkozó tisztjét, olyan szeretettel akarja tanítványait megtölteni a zsidóság szent hagyományai iránt. Olykor tüzeslelkű prédikátor, ki apologétája forrón szeretett zsidóságának. Megértő tanítványának atyai barátja. Órákon át lebilincseli a nála járó és minden ily látogatás nála felér sok könyv elolvasásával. Mint ahogy ő alkalmazta tanítójára, Brillre Jezsajás szavát, úgy reá is alkalmazható: „mindnyájan, kik szomjuhoztok, jöjjetek e vizekre . . . jöjjetek, szerezzetek pénz nélkül és bér nélkül bort és tejet!”

Mint a pesti hitközség titkára, megszervezte elsőnek Kohn Sámuellel a pesti zsidó vallásoktatást. Ő készítette el a hitközség első rendszeres tantervét, ő szerezte javarészt a névtelenül megjelenő régi vallástani vezérfonalakat, ő szervezte át a hitközségi Talmud Tórát, ő tartott felolvasásokat a zsidó egyetemi ifjuságnak a zsidóságról, prófétáiról, azoknak halhatatlan tanításáról, ő kapcsolta össze éveken át a pesti zsidóságot az egyetemes zsidósággal. Nem volt nagyobb külföldi zsidó szellemi akció, mely hozzá nem fordult volna tanácsért, utbaigazításért. A felállítandó jeruzsálemi egyetem ügyében hozzáfordultak, épügy, mint hozzá fordultak zsidó tudományos nagy encyklopédiák irányításáért, külföldi előkelő zsidó tudományos folyóiratok, hogy hasábjait gazdagítsa. A stockholmi zsinagógában tartott néhány évvel ezelőtt rós-hásónói istentisztelet alatt vallás-tudományos előadást, mely sok-sok prédikációnál többet mond.*)

A mély fájdalom, melyet eltávozása kiváltott, ajkunkra adja a szomoru felkiáltást: „Mi jóvi lónu temurószau!” E fogyatékos sorok, melyek egy örökké hálás tanítvány tollából folynak, szerény ágak akarnak lenni frissen felhantolt sirján. Zécher Czádik livróchó!

Dr. Weisz Miksa.

*) Goldzihernek ez az előadása megjelent majdnem az összes európai nyelveken. Magyar nyelven a Mult és Jövőbe tette közzé a nagy mester.

Sárcipő, hócipő legjobb minőségben kapható és javítható Neumannál Budapest, Nagymező-u. 44. Telefon: 138-77.

Dr. MAHLER EDE egyetemi tanár: Goldziher Ignácról.

Goldziher Ignác a tudós is és az ember is egyaránt sokkal közelebb állott az én szívemhez, sem-hogy most, a fájdalom e döbbenetes órájában méltó szavakat találhatnék a mély gyász kitejezésére. Nemcsak az egyetem falai, hanem a legszorosabban vett baráti kötelék is egymáshoz fűzött bennünket. Atyai barátom volt és édes apám halála nem rendített meg jobban, mint az ő elmulása. Kideg számok szerint 72 esztendő-t élt, de ha tudományos munkásságát értékeljük, akkor hetvenkétszer hetvenkét esztendő-s élet számára sem kevés a munka, amit végzett. És ha munkakedvét, fáradhatatlan tevékenységét nézzük, azt látjuk, hogy 72 éves kora ellenére is fiatalos kedvvel és kitartással teljesítette hivatását: tanítani és tanulni. Az utolsó napig dolgozott, habár az utóbbi időben a legnagyobb családi katasztrófák érték. Nemrég halt meg spanyol betegségben menyé, egy évi házasság után, aki egyiptológiában a legkiválóbb tanítványom volt. Egyik zseniális fiát is alig 20 éves korában vitte el a végzet. És a csapásoknak áradatát fenkölt lélekkel, fensőbb-ségének valami csodálatos lelki erejével viselte el. Dolgozott lankadatlanul a tudományért, a zsidóságért, Magyarországért és az egész emberiségért.

Tizenegy nagy külföldi egyetem kínálta meg tanszékekkel, világvárosok vetekedtek érte, hogy az ő büszkeségük lehessen, de Goldziher Ignác ragaszkodott hazájához, amit semmi körülmények között sem akart elhagyni. Éppen ezért a legfájdalmasabban érintette őt, amikor az utóbbi két esztendőben látta és érezte, hogy őt is „idegen fajnak” nézik itt, ahol ő annyi áldozatot hozott, Magyarországon, amelynek dicsőségét az egész világ előtt növelte.

Amikor a „faj” politikai kérdését a tudomány csarnokába is kezdték becsempészni, oda, ahol ő a legszuverénebb uralkodónak érezte magát, először jelent meg Goldziher arcán a keserűség és fájdalommas hangon mondotta nekem:

— „Ez lesz az én halálom”. —

Ő, akit fejedelemként ünnepeltek Európában, és Amerikában, sőt Afrikában és Ázsiában is, ő, akihez a világ legnagyobb keresztény tudósai zarándokoltak el évente, ő, aki előtt meghajtotta fejét a világ minden tudományos intézménye és hódolatot hozott neki a világ minden egyeteme, gyönyörű életének alkonyatán a megbántott zsidóság szenvedéseit hordozta lelkében és nagy szive igazságtalanságok fájdalomától dobbant meg.

De az emberi fájdalmak nem tántoritották őt el a tudós munkájától és nagy céljaitól. Az utolsó napig dolgozott. A szó szoros értelmében lázas állapotában is tanított lakásán, ahol tanítványai rajongással és féltő szeretettel vették körül. Még halála előtti napon is megtartotta egyetemi óráját otthon és tanítványaiba egy egész délelőtt ontotta a tudományt, amelyet az egész világ orientálistái olyan mohón szomjaztak. Ott voltam a nagy Mester ez utolsó tanításánál, csodálattal hallottam ajkairól ömleni a szavakat és a levegő tele volt sejtelmekkel, mindnyájan éreztük, utoljára buggyan fel ma az ő

apadhatatlan szellemének forrása és sokan a tanítványok közül a Mester átszellemült arcára néztek és aztán félrefordultak és szemek megteltek könnyekkel.

— „Három fogadást tettem“, — ismételte előttem többször az én halhatatlan barátom. — „So hassem fogom változtatni vallásomat, családi nevemet és hazámat“.

Ezt a három fogadalmat be is tartotta. Itt fog nyugodni ebben a földben az a férfi, aki életében annyi dicsőséget szerzett vallásának, nevének és ennek a földnek.

Goldziher Ignác tudományos címei.

Goldziher Ignác haláláról a budapesti kir. magyar tudományegyetem a következő gyászjelentést adta ki:

A budapesti királyi magyar tudományegyetem rektor magnifikusa és tanácsa, ugyszintén a bölcsészettudományi kar tanári testülete mély fájdalommal tudatja, hogy Goldziher Ignác, magyar királyi udvari tanácsos és bölcsészeti doktor, sémi filológia nyilvános tanára, a Magyar Tudományos Akadémia rendes és igazgatótanácsának tagja, első osztályának elnöke, nyelvtudományi és klasszika-filológiai bizottságának tagja, a cambridgei egyetem tiszteletbeli doktor litteraruma, az aberdeeni egyetem tiszteletbeli doktor jurisa, a kopenhágai tudományos akadémia, a szentpétervári császári tudományos akadémia, a berlini Königl. Preussische Akademie der Wissenschaften, a göttingeni Königl. Gesellschaft der Wissenschaften, a British Academy, az amsterdami királyi tudományos akadémia, a madridi Real Academia de la Historia, a baszori királyi tudományos akadémia levelező tagja, a holland-indiai Kor, Instituut voor Daal-Laand en Volkenkunde, a Yevish Historical Society of England és a párisi Société Asiatique külföldi, a budapesti filológiai társaság, a Deutsche Morgenländische Gesellschaft, a Royal Asiatic Society, a kalkuttai Asiatic Society, az Institut Egyptien, az American Oriental Society, a helsingforsi finn-ugor társaság, a stockholmi vallástörténeti társaság tiszteletbeli tagja, a nyolcadik nemzetközi orientalista kongresszus (1889) nagy aranyérmének tulajdonosa, a konstantinápolyi magyar tudományos intézet igazgatótanácsának, a magyar keleti kulturközpont elnöki tanácsának, a Magyar Néprajzi Társaság, a Felső Oktatási Egyesület és a lipcei Deutscher Verein zur Forschung Palestinas választmányi tagja, a Congres International de Histoire des Religions és a nemzetközi orientalista kongresszus állandó központi bizottságainak tagja és több ízben osztályelnöke, a bölcsészettudományi kar volt dékánja stb. folyó évi november hó 13-án életének 71-ik és egyetemi tanárságának ötvenedik évében elhunyt. A megboldogult földi maradványai november 15-én délelőtt féltizenegy órakor fognak az izraelita hitvallás szertartásai szerint a Magyar Tudományos Akadémia előcsarnokából a rákoskereszturi izraelita temetőben örök nyugalomra helyeztetni. Budapest, 1921. évi november hó 14-én. Az örök világosság fényeskedjék neki!

Zsidó temetés az Akadémiából.

Az Akadémia aulájából, ahonnan a nemzet nagyjait: Deák Ferencet, Arany Jánost temették, — kísérték utolsó útjára Goldziher Ignácot. Ott volt felravatalozva a nagy Mester drága teteme, egyszerű fekete lepellel letakarva, gyászpompa nélkül, ahogyan Goldziher Ignácnak külsőségeket negligáló egyszerű életéhez illett. Az aula megtelt a nemzet, a kormány, az akadémia és a többi tudományos intézetek, a főváros, hitközségek és kultur-egyesületek képviselőivel felekezeti különbség nélkül.

„Ez a felekezet nem lehet az utolsó.“

Dr. Fischer Gyula főrabbi mondta az első gyászbeszédet, könnyek között méltatta a nagy veszteséget, amely a tudományt, a nemzetet és a zsidóságot érte, meghatott szavakkal vigasztalta a gyászoló családot és mindazokat, akik ebben a mély gyászban osztoznak. Büszke önérzettel kell gondolnunk mindenkor arra, hogy Goldziher Ignác a világ legnagyobb orientalistája a zsidó nép fia volt és semmiféle csábítás nem tántoritotta őt rendithetetlen hitében. Bármit mondjanak az ujabban felmerülő vádak és rágalomok, az a felekezet nem lehet az utolsó, amely a tudománynak és az emberiségnek olyan fiakat adott mint Goldziher Ignác!

Dr. Fischer beszéde után Lazarus mester a héber gyászdalba kezdett és a magyar tudományos akadémia aulája megtelt héber zsoltárok akkordjaival. Azokkal a melódiákkal, amelyek Juda törzséből fakadtak, de vigaszul szolgált a fájdalomban és szenvedésben az egész emberiségnek. A kórus rázendített Patai József gyászenekére: „Ha Te, Isten...“ Utána dr. Feleki Béla a hitközség nevében mondott búcsut a nagy halottnak. A pesti hitközség nevében, amelyhez olyan szoros kötelékek fűzték Goldziher Ignácot.

„A huszonharmadik zsoltár.“

Azután dr. Balogh Jenő volt igazságügy-miniszter, az akadémia főtitkára lépett a ravatal elé, meghajtotta az Akadémia zászlaját a nagy halott előtt, akiben az ember ép oly nagy volt, mint a tudós. — De meghajtom zászlómat — mondotta — a hívőlélek előtt is, aki halála előtt arra kérte hiveit, hogy énekeljék el neki a királyi zsoltárköltőnek ama héber zsoltárát, amely Bethlen erdélyi fejedelem kancellárjának, Péchi Simonnak magyar fordításában így hangzik: „Isten az én pásztorom, azért nincsen fogyatkozásom...“

Ezt a huszonharmadik zsoltárt mondották el hivei a halottas házban és ezt mondotta el Heller Bernát dr., a zsidó gimnázium igazgatója az utolsó búcsukor a temetőben.

„Az egyetlen, amit a külföld irigyel tőlünk.“

A Pázmán Péter tudományos egyetem nevében dr. Siegescu, a bölcsészeti kar dékánja mondott búcsut az egyetem világhírű professzorától. „Ha van valami, amit a külföldön irigyeltek Magyarországtól, az Goldziher Ignác volt. Tizenegy egyetem, közöttük a bonni, az oxfordi, a cambridgei stb. vetekedtek

Aranyért minden hirdetett árnál 3 koronával grammonkiut többet fizetünk. Brillánsér és ezüstér mindenkinél többet fizetünk.

GELLÉRT TESTVÉREK órá- és ékszerészek
Budapest, VI., Eötvös-u. 6.